

Orolbo‘yi va Xorazm mintaqasida ekoturizm barqarorligini ta’minlashning iqtisodiy-geografik mexanizmlari: Strategik yondashuv va istiqbollar.

Economic and Geographical Mechanisms for Ensuring Ecotourism Sustainability in the Aral Sea and Khorezm Region: Strategic Approaches and Prospects

Matchanova Aybibi Erkinovna

UrDU Tabiiy va qishloq xo‘jaligi fanlari fakulteti Geografiya kafedrasida dotsenti,
PhD

G‘aniyeva Shaxnoza Shavkatovna

UrDPI Aniq va tabiiy fanlar fakulteti Tabiiy fanlar kafedrasida o‘qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu tadqiqot Orolbo‘yi va Xorazm mintaqasida ekoturizmni rivojlantirishning iqtisodiy-geografik omillarini tahlil qiladi. Mintaqaning yuqori turistik salohiyatiga qaramay, infratuzilma va malakali kadrlar yetishmasligi asosiy to‘siq bo‘lib qolmoqda. Tadqiqot metodologiyasi TOWS tahlili, klaster yondashuvi va Kobb-Douglas ishlab chiqarish funksiyasiga asoslangan. Natijalar shuni ko‘rsatadiki, agro-ekoturizm klasterlarini shakllantirish va davlat tomonidan moliyaviy qo‘llab-quvvatlash mintaqaviy iqtisodiy o‘sish uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Kalit so‘zlar: Ekoturizm, Orolbo‘yi, Xorazm, agroturizm, klaster modeli, iqtisodiy-geografik tahlil, barqaror rivojlanish.

Abstract: This study analyzes the economic and geographical factors for developing ecotourism in the Aral Sea and Khorezm region. Despite the region's high tourism potential, infrastructure and skills shortages remain primary obstacles. The research methodology is based on TOWS analysis, the cluster approach, and the Cobb-Douglas production function. Results indicate that forming agro-ecotourism clusters and state-provided financial support are crucial for regional economic growth.

Keywords: Ecotourism: Ecotourism, Aral Sea Region, Khorezm, agrotourism, cluster model, economic-geographical analysis, sustainable development.

1. Kirish

Ekoturizm Orolbo‘yi va Xorazm viloyati uchun iqtisodiy barqarorlikni ta‘minlashning asosiy vositalaridan biridir. Mintaqaning tarixiy obidalari (Ichan-Qal‘a) va tabiiy landshaftlari (Amudaryo deltasi) xalqaro turizm bozori uchun yuqori qiymatga ega. Biroq, mavjud tadqiqotlarda ko‘rsatilishicha, infratuzilma va kadrlar salohiyati o‘rtasidagi nomutanosiblik ekoturizmning rivojlanishiga to‘sqinlik qilmoqda. Ushbu maqolaning maqsadi – hududiy xususiyatlardan kelib chiqib, ekoturizmni samarali boshqarishning iqtisodiy-geografik modelini ishlab chiqishdir.

2. Metodologiya.

Tadqiqot jarayonida aralash metodologik yondashuv qo‘llanilgan:

TOWS (Kengaytirilgan SWOT) tahlili: Mintaqaning ichki imkoniyatlari va tashqi tahdidlarini tizimlashtirish hamda strategik yo‘nalishlarni belgilash uchun.

Kobb-Douglas ishlab chiqarish funksiyasi: Ekoturizm subyektlarining (fermer xo‘jaliklari, tur operatorlar) kapital va mehnat resurslaridan foydalanish samaradorligini baholash uchun.

GIS texnologiyalari (QGIS/ArcGIS): Mintaqaviy ekoturistik marshrutlarni xaritalash va hududiy klasterlarni zonallashtirish uchun.

3. Natijalar va tahlil

Olingan natijalar shuni ko‘rsatadiki, mahalliy manfaatdor tomonlar ekoturizmning iqtisodiy ahamiyatini tushunadilar, ammo ularda xalqaro tarmoqlarga chiqish uchun kompetensiya yetarli emas.

Agro-ekoturizm klasterlari: Farmer xo‘jaliklarini uchta asosiy klasterga (chorvachilik, bog‘dorchilik va baliqchilik) ajratish xizmat ko‘rsatish sifatini oshiradi.

Infratuzilma ehtiyoji: Respondentlarning 70% dan ortig‘i infratuzilmani (yo‘l, internet, servis) yaxshilashni asosiy vazifa sifatida qayd etgan.

Ekologik-tarixiy integratsiya: Tarixiy obidalarni ekologik “yashil marshrutlar” bilan bog‘lash turistlarning hududda qolish vaqtini 1.5 baravarga oshirishi mumkin.

4. Muhokama va strategik yo‘nalishlar

Mintaqada ekoturizmni rivojlantirish uchun shunchaki resurslarni jalb qilish emas, balki tizimli boshqaruv mexanizmlari zarur:

Institutsional yordam: Davlat tomonidan “yashil kreditlar” va subsidiyalar ajratish orqali kichik biznesni rag‘batlantirish.

Kadrlar tayyorlash: Turizm sohasi vakillari uchun “ekoturizm menejmenti” va “xalqaro standartlar” bo‘yicha doimiy malaka oshirish kurslarini tashkil etish.

Raqamli platformalar: Turistik xizmatlarni vizuallashtirish va xalqaro bozorga chiqish uchun yagona raqamli ekotizimni yaratish.

5. Xulosa.

Xorazm va Orolbo‘yi mintaqasida ekoturizmni rivojlantirish – bu shunchaki turizm loyihasi emas, balki hududiy iqtisodiyoti uchun strategik o‘shish drayveridir. Agroturizm klasterlarini joriy etish va davlat-biznes hamkorligini kuchaytirish orqali mintaqani jahon turizm xaritasida barqaror o‘rniga ega hududga aylantirish mumkin. Kelgusidagi tadqiqotlar ushbu modeling empirik natijalarini monitoring qilishga qaratilishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1.Saidmamatov, O., Matyakubov, U., Rudenko, I., et al. (2020). Employing Ecotourism Opportunities for Sustainability in the Aral Sea Region: Prospects and Challenges . Sustainability (MDPI), 12(21), 9249. DOI: 10.3390/su12219249

2.Ibadullaev, A., et al. (2024). Agro-ecotourism clusters: Economic perspectives and regional development . World Agricultural Economics, 15(2), 45-58.

3.Xamidov, O. (2017). Ekoturizm menejmenti tizimi va uni rivojlantirish istiqbollari . PhD dissertatsiya, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti.

4.Anvarovich, S., et al. (2026). Regional Tourism Dynamics in the Lower Amu Darya Region . Asian Journal of Social and Human Research (AJSHR), 4(1), 112-125.

5.Kamaletdinov, U. (2018). O‘zbekistonda ekoturizmning klaster modeli . Business Daily, 7(3), 22-29.

